

**A Keleti-Bakony nagylepkéfaunája III.
Alsóperepuszta bagolylepkéi
Die Grossfalter-Fauna des östlichen Bakony-Gebirges III.
Noctuidae Arten von Alsóperepuszta
(Lepidoptera: Noctuidae)**

Fazekas Imre

Abstract: The Lepidoptera fauna of Eastern Bakony Mountains (Hungary), III. Noctuidae species from the locality Alsóperepuszta. – Records are given of 247 species of Noctuidae from one of the entomologically best explored mountains of medium height of Hungary. According to the Hungarian nature protection law, the following species are protected: *Autographa jota*, *Catocala fraxini*, *Periphanes delphinii*, *Pyrrhia purpura*, *Shargacucullia prenanthis*. Taxonomic, zoogeographic and faunistics analyses of the species presented are given. Distribution maps and illustrations of habitus and genitalia are included.

Key words: Lepidoptera, Noctuidae, faunistics survey, protected species, taxonomy, species identification, genital characters, Hungary.

A szerző címe – Author's address: Fazekas Imre, Regiograf Intézet /Regiograf Institute, H-7300 Komlói, Majális tér 17/A, Hungary. E-mail: fazekas@microlepidoptera.hu

Zusammenfassung: In dieser Arbeit bearbeitet Verfasser die Arten von Noctuiden in der unmittelbaren Nähe von Alsóperepuszta: Bakony Gebirge, UTM Grid YN 23. Etwa 10 km südöstlich von Zirc'er Becken entfernt befindet sich die durch die landwirtschaftliche Tätigkeit nur wenig gestörte Landschaft des Bakony-Gebirges, das intramontane Becken von Alsóperepuszta. Das untere Niveau des Beckens liegt etwa 200-250 m hoch. Die Einsammlungen wurden mit Hilfe einer durch eine 125 W Quecksilber-Glühbirne versehenen Lichtfalle vom März 1977 bis Ende 2004 in 530 Fällen durchgeführt. Schutz der noctuiden Arten in Ungarn: *Autographa jota*, *Catocala fraxini*, *Periphanes delphinii*, *Pyrrhia purpura*, *Shargacucullia prenanthis*. Die Berghänge und Rücken werden vorwiegend von Zerr-eichen beherrscht, die Täler von mit Buchen gemischten Eichenwäldern. Westlich von der Ortschaft in Richtung von Tunyok-hegy befand sich der vor dem 2. Weltkrieg angesiedelte Tannenwald – nach der Abholzung entwickelte sich dort bis heutige Tage ein dichter Niederwald. Zu meinen Untersuchungen wurden folgenden Sammlungen herangezogen: Naturhistorisches Museum Bakony (H-Zirc) und Regiograf Institute (H-Komló).

Bevezetés – Előzmények

A Zirci-medencétől mintegy 10 km-re, délkeletre terül el a Bakony hegység mezőgazdasági tevékenységtől csak részben háborgatott térsége, az alsóperepusztai intramontán medence. Alsóperepuszta neve a magyar természettudományi irodalomban korábban a rétegszerű, vagy telepés előfordulású 40–90 millió éves krétakorú bauxitról vált ismertté. A zoológiai irodalom tanúsága szerint az utóbbi két évtizedben egyre több kutató keresi fel a kis települést.

1977. márciusától 1978. november végéig 520 gyűjtési alkalommal 125 wattos higanygőz izzóval felszerelt fénycsapdát üzemeltettem. Az ezt követő években személyes gyűjtéseket végeztem a környéken.

1983-ban tanulmányt jelentettem meg „Die Großfalter-Fauna des östlichen Bakony-Gebirges II. Die Cossioidea, Hesperoidea, Papilionoidea, Bombycoidea, Sphingoidea und Noctuidae (Partim) Arten von Alsóperepuszta“ (Folia Mus. Hist.-nat. Bakonyiensis, 2: 173–191.) címmel.

Lepidopterológia értelemben ez volt első tudományos közlemény a Bakony ezen kevésbé vizsgált területéről. 15 család, 106 fajt dolgoztam fel, s megállapítottam, hogy a helyi faunában a széles elterjedésű eurázsiai és palearktikus elemek dominálnak, s feltűnően alacsony részesedést mutatnak a tágabb értelemben vett mediterrán faunaelemek.

Két igen fajgazdag lepke család, az araszolók és bagolylepkék vizsgálatát csak a közelmúltban végzett többszöri személyes gyűjtések után tekinthetem befejezetnek. Már előbbi tanulmányomban is jeleztem, hogy „a Noctuidae család és a Geometroidea családsorozat fajait további dolgozatok tárgyát fogják képezni.“

2004-ben befejeztem az alsóperepusztai bagolylepkék vizsgálatát. Vizsgálataim szerves részét képezik az Eplény, Olaszfalu és Alsóperepuszta háromszögében végzett kutatásaimnak, ahol szintén több fénycsapdát üzemeltettem, s feldolgozásukról a következő években fogok beszámolni.

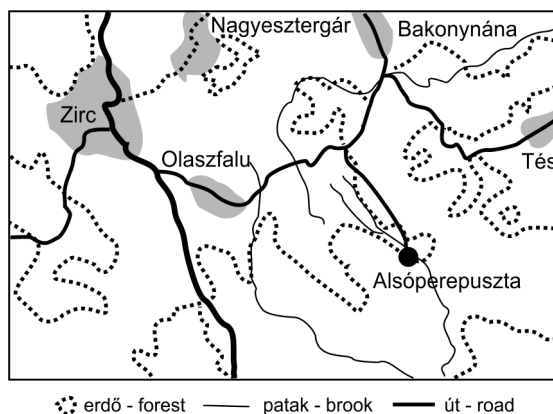
Eredmények

Közép-Európában 597 bagolylepke faj él (Nowacki 1998). Eddigi vizsgálataim szerint Alsóperepusztáról 247 fajt lehet kimutatni, mely a közép-európai fauna 41%-a. Ez a taxonómiai diverzitás csak kevés bakonyi vizsgálati helyről bizonyított.

A 247 faj, döntő többsége eurázsiai elterjedésű polifág lombfogyasztó (pl. *Acronicta* spp., *Amphipyra pyramidea*) vagy pillangós virágúakon élő (pl. *Lygephila pastinum*, *L. viciae*, *L. cracciae* stb.), de igen magas a gyepsziti fajok

1. ábra. A vizsgálati terület földrajzi helyzete a Bakonyban
Fig. 1. Study area of Alsóperepuszta in Bakony Mountains

száma is (pl. *Apamea sordens*, *Apamea crenata*, *Apamea illyria*, *Apamea monoglypha*, *Oligia latruncula*, *Mesoligia furuncula*, *Mesapamea secalis*. Szórványosak a euroszibériai lejtősztyep fajok (pl. *Acronicta euphorbiae*).

Előző tanulmányomban (Fazekas 1983) vizsgált családokkal szemben sokkal jelentősebb a holomediterrán faunaelemek száma: pl. *Orthosia miniosa*, *Orthosia cruda*, *Orthosia cerasi*, *Hoplodrina respersa*, *Episema glaucina*, *Dryobotodes eremita*. Felbukkannak mediterrán-xeromontán fajok is (pl. *Chersotis multangula*). Főleg a személyes gyűjtések során kerültek elő egy-egy példányban a pontomediterrán fajok: *Dryobotodes monochroma*, *Periphanes delphinii*, *Platyperigea aspersa*.

A fénycsapdás gyűjtések tanúsága szerint elterjedtek és tömeges egyedszámban is megjelenhetnek a holomediterrán quercetális fajok (pl. *Catocala nymphagoga*, *Catocala promissa*, *Conistra erythrocephala*, *Dicycla oo*, *Noctua interposita*), vagy a szintén quercetális pontomediterrán elemek (pl. *Agrochola laevis*). Egyedszámban alig maradnak el mellettük holomediterrán-nyugat-ázsai, psammofil fajok (pl. *Cryphia fraudatricula*, *Cryphia receptricula*) és a nyugat-palearktikus (pl. *Noctua janhtina*) továbbá az euroszibériai (pl. *Platyperigea kadenii*) euriök taxonok sőt a boreo-kontinentális elemek sem (pl. *Tiliacea sulphurago*).

A galagonya és kökény cserjések tipikus déli eleme a kora tavasszal megjelenő *Valeria oleagina*. Csak néhány példányban sikerült megfigyelni meleg tölgyeseinkben régebben gyakori kis tölgyfa-övesbaglyt (*Catocala promissa*), ugyanakkor karsztbokorerdő foltokban, egyes években még gyakori a kis sárgaövesbagoly (*Catocala nymphagoga*).

Két igen ritkán felbukkanó, tipikus atlantomediterrán, quercetális (*Noctua interjecta*), illetve silvicol (*Xestia catanea*) faunakomponens jelzi az alpi területek közelségét.

Természetvédelem: védett fajok

A magas fajszám ellenére csupán 5 Magyarországon védett faj került elő: *Autographa jota*, *Catocala fraxini*, *Periphanes delphinii*, *Pyrrhia purpura*, *Shargacucullia prenanthis*.

Autographa jota – *i-betűs aranybagoly*

Holomediterrán-iráni, altoherbosa faj (Varga et al. 2004). Magyarországon főleg a hegy- és dombvidékek mezo- és higrofil rétjein és a patakparti magaskórós társulásokban gyűjtötték június–júliusban, többnyire szórva-nyosan (13. ábra). Hernyója polifág. Gyűjtési adatok: 1977–1996 június és július (43ex), Védett faj, eszmei értéke: 10 000 Ft

Catocala fraxini – *kék övesbagoly*

A szibériai faunaelem a Palearktikum sík- és dombvidékeinek fűz- és égerligeteiben, nyárfásaiban él. Hazánkban a patak völgyek – mint ökológiai folyosók – ritka és jellegzetes bagolylepkéje júliustól szeptemberig. A populációk fennmaradását csak a puhafás ligeterdők megtartásával lehet biztosítani. Gyűjtési adatok: 1978.07.30. (2ex). Védett faj, eszmei értéke: 5 000 Ft.

Periphanes delphinii – *szarkalábbagoly*

Ponto-kaszpi, sztyep faunakomponens, mely egész Közép-Európában ritka és lokális, szarkaláb-féléken él, júniustól augusztusig repülő faj. Országsszerte megfogyatkozóban lévő, egyre gyérülőbb egyedszámban él. Gyűjtési adatok: 1978.06.26. (2ex), 1980.07.18. (1ex). Védett faj, eszmei értéke: 10 000 Ft.

Pyrrhia purpura (= *purpurites*) – *ezerjófűbagoly*

Pontomediterrán, xerofil, ritka és lokális lejtőssztyep faj. Száraz tölgyesekben, bokorerdőkben, száraz lejtőkön, erdőszéleken áprilistól júniusig repül. Monofág bagolylepke. Hernyója a szintén védett nagy ezerjófűvön (*Dictamnus albus*) él. Speciális ökológiai igényei miatt aktuálisan veszélyeztetett, védett faj. Gyűjtési adatok: 1977.04.30. (1ex), 2002.06.10. (3ex). Eszmei értéke 50 000 Ft.

Shargacucullia prenanthis – *tavaszi görvélyfű-csukelyásbagoly*

Franciaországból leírt, expanzív pontomediterrán, nemorális-silvicol faunakomponens, melynek areája keleten megközelíti az Ural hegységet. Magyarországon főleg a bükkös- és a hűvösebb gyertyános-tölgyes zónában, s azok patakos völgyeiben él lokálisan. Az imágók május végétől július végig gyűjthetők. A hernyók *Scrophularia nodosa* virágait és leveleit fogyasztják, báb alakban telelnek át. Gyűjtési adatok: 1986.06.17. (1ex), 1992.07.06. (2ex). Védett faj, eszmei értéke: 5 000 Ft.

2-6. ábra. Védett fajok
Fig. 2-6. Protected species
2) *Autographa jota*,
3) *Catocala fraxini*,
4) *Periphanes delphinii*,
5) *Pyrrhia purpura*,
6) *Shargacucullia prenanthis*

Alsóperepuszta Noctuidae fajainak rendszertani jegyzéke

Megjegyzés: A bagolylepkék és az ún. közel rokon taxonok rendszertanában, nevezéktanában jelentős kutatások voltak a közelmúltban. Jelen faunisztikai tanulmánynak nem célja, hogy a rendkívül vitatott rendszertani változásokat kövesse, ezért inkább a Közép-Európában elterjedt, hagyományos alcsalád felosztást és nomenklaturát követem. A problémás, a nehezen azonosítható fajok esetében mindig elvégeztem a genitáliák vizsgálatát. A *-al megjelölt fajokról a szövegben annotáció olvasható.

Noctuidae – Bagolylepkék

Herminiinae

- Orectis proboscidata* (Herrich-Schäffer, 1851) *
Trisateles emortualis ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Paracolax tristalis (Fabricius, 1794)
Herminia tarsicrinalis (Knoch, 1782)
Herminia grisealis ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *nemoralis* (Fabricius, 1775))
Pechipogo strigilata (Linnaeus, 1758) (= *barbaralis* Clerck, 1759)
Zanclognatha lunalis (Scopoli, 1763)
Zanclognatha tarsipennalis Treitschke, 1835

Rivulinae

- Rivula sericealis* (Scopoli, 1763)
Parascotia fuliginaria (Linnaeus, 1761) (= *carbonaria* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Colobochyla salicalis ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Hypeninae

- Hypena proboscidalis* (Linnaeus, 1758)
Hypena obesalis Treitschke, 1829
Hypena rostralis (Linnaeus, 1758)
Phytometra viridaria (Clerck, 1759)

Catocalinae

- Tyta luctuosa* ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Aedia funesta (Esper, 1786)
Minucia lunaris ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Euclidia glyphica (Linnaeus, 1758)
Euclidia mi (Clerck, 1759)
Euclidia triquetra ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Catocala nymphagoga (Esper, 1787)
Catocala hymenaea ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Catocala fulminea (Scopoli, 1763)
Catocala fraxini (Linnaeus, 1758) *

Catocala nupta (Linnaeus, 1767)
Catocala electa (Vieweg, 1790)
Catocala elocata (Esper, 1787)
Catocala sponsa (Linnaeus, 1767)
Catocala promissa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Laspeyria flexula ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Lygephila pastinum (Treitschke, 1826)
Lygephila viciae (Hübner, 1822)
Lygephila cracca ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Calpinae

Calyptra thalictri (Borkhausen, 1790) *
Scoliopteryx libatrix (Linnaeus, 1758)

Eutelinae

Eutelia adulatorix (Hübner, 1813)

Sarrothripinae

Nycteola revayana (Scopoli, 1772)
Nycteola asiatica (Krulikovsky, 1904)

Chloephorinae

Earias clorana (Linnaeus, 1761)
Earias vernana (Fabricius, 1787)
Pseudoips prasinana (Linnaeus, 1758) (= *fagana* (Fabricius, 1781))
Bena bicolorana (Fuessly, 1775) (= *prasinana* (Fuessly, 1775))

Pantheinae

Colocasia coryli (Linnaeus, 1758)

Dilobinae

Diloba caeruleocephala (Linnaeus, 1758)

Acronictinae

Acronicta tridens ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Acronicta psi (Linnaeus, 1758)
Acronicta aceris (Linnaeus, 1758)
Acronicta megacephala ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Acronicta strigosa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Acronicta auricoma ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Acronicta euphorbiae ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Acronicta rumicis (Linnaeus, 1758)
Craniophora ligustri ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Bryophilinae

Cryphia receptorcula (Hübner, 1803) (= *strigula* (Borkhausen, 1792))
Cryphia fraudatricula (Hübner, 1803) (= *palliola* auct., nec (Borkhausen, 1792))
Cryphia raptricula ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Cryphia domestica (Hufnagel, 1766) (= *perla* ([Denis & Schiffermüller], 1775))

Acontiinae

Emmelia trabealis (Scopoli, 1763)
Acontia lucida (Hufnagel, 1766)
Protodeltote pygarga (Hufnagel, 1766) (= *fasciana* auct., nec Linnaeus, 1761)
Deltote deceptoria (Scopoli, 1763)
Deltote uncula (Clerck, 1759)
Pseudenstrotia candidula ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Plusiinae

Abrostola tripartita (Hufnagel, 1766) (= *triplasia* auct., nec Linnaeus, 1758)
Abrostola asclepiadis ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Abrostola triplasia (Linnaeus, 1758) (= *trigemina* Werneburg, 1864)
Macdunnoughia confusa (Stephens, 1850)
Diachrysis chrysitis (Linnaeus, 1758)
Diachrysis stenochrysis (Warren, 1913) (= ? *tutti* (Kostrowicki, 1961)) *
Autographa gamma (Linnaeus, 1758)
Autographa jota (Linnaeus, 1758) *

Cuculliinae

Cucullia fraudatrix Eversmann, 1837
Cucullia artemisiae (Hufnagel, 1766)
Cucullia umbratica (Linnaeus, 1758)
Shargacucullia scrophulariae ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Shargacucullia lychnitis (Rambur, 1833)
Shargacucullia verbasci (Linnaeus, 1758)
Shargacucullia prenanthis (Boisduval, 1840) *
Calophasia lunula (Hufnagel, 1766)

Psaphidininae

Asteroscopus sphinx (Hufnagel, 1766)

Brachionycha nubeculosa (Esper, 1785)
Valeria oleagina ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Allophyes oxyacanthae (Linnaeus, 1758)
Amphipyra pyramidea (Linnaeus, 1758)
Amphipyra berbera svensoni (Fletcher, 1968)
Amphipyra tragopoginis (Clerck, 1759)
Amphipyra tetra (Fabricius, 1787)

Heliothinae

Heliothis viriplaca (Hufnagel, 1766) (= *dipsacea* (Linnaeus, 1767))
Heliothis maritima bulgarica (Draudt, 1938)
Pyrrhia umbra (Hufnagel, 1766)
Pyrrhia purpura (Hübner, [1814–1817])
Periphanes delphinii (Linnaeus, 1758)

Hadeninae

Hadula trifolii (Hufnagel, 1766)
Polia hepatica (Clerck, 1759) (= *tincta* (Brahm, 1791))
Polia nebulosa (Hufnagel, 1766)
Pachetra sagittigera (Hufnagel, 1766) (= *leucophaea* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Lacanobia w-latinum (Hufnagel, 1766) (= *genistae* (Hampson, 1792))
Lacanobia thalassina (Hufnagel, 1766)
Lacanobia contigua ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Lacanobia suasa ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *dissimilis* (Knoch, 1781))
Lacanobia oleracea (Linnaeus, 1758) (= *spinacea* (Borkhausen, 1792))
Lacanobia splendens (Hübner, 1808)
Melanchra persicariae (Linnaeus, 1761)
Ceramica pisi (Linnaeus, 1758)
Hada plebeja (Linnaeus, 1761) (= *nana* (Hufnagel, 1766))
Mamestra brassicae (Linnaeus, 1758)
Sideridis rivularis (Fabricius, 1775) (= *cucubali* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Sideridis reticulata (Goeze, 1781)
Conisania luteago ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Hecatera dysodea ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *chrysozona* (Borkhausen, 1792))
Hadena bicruris (Hufnagel, 1766)
Hadena compta ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Hadena confusa (Hufnagel, 1766) (= *nana* (Rottemburg, 1776))
Hadena perplexa ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *lepida* (Esper, 1790))
Hadena silenes (Hübner, 1822)
Lasionycta imbecilla (Fabricius, 1794)

- Tholera cespitis* ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Tholera decimalis (Poda, 1761) (= *popularis* (Fabricius, 1775))
Mythimna turca (Linnaeus, 1761)
Mythimna pudorina ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Mythimna conigera ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Mythimna pallens (Linnaeus, 1758)
Mythimna straminea (Treitschke, 1825)
Mythimna vitellina (Hübner, 1808)
Mythimna albipuncta ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Mythimna ferrago (Fabricius, 1787)
Mythimna l-album (Linnaeus, 1767)
Panolis flammea ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *griseovariegata* (Goeze, 1781))
Orthosia incerta (Hufnagel, 1766)
Orthosia miniosa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Orthosia cerasi (Fabricius, 1775) (= *stabilis* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Orthosia cruda ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *pulverulenta* (Esper, 1786))
Orthosia populeti (Fabricius, 1775)
Orthosia gracilis ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Orthosia opima (Hübner, 1809)
Orthosia gothica (Linnaeus, 1758)
Anorthoa munda ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Egira conspicillaris (Linnaeus, 1758)
Atethmia centrago (Haworth, 1809) (= *xerampelina* (Hübner, 1809))
Tiliacea citrigo (Linnaeus, 1758) (= *ochrigo* (Esper, 1781))
Tiliacea aurago ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Tiliacea sulphurago ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *fulvago* Clerck, 1759)
Xanthia icteritia (Hufnagel, 1766)
Agrochola lychnidis ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Agrochola nitida ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Agrochola humilis ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Agrochola litura (Linnaeus, 1758)
Agrochola hevola (Linnaeus, 1758)
Agrochola macilenta (Hübner, 1809)
Agrochola circumcellaris (Hufnagel, 1766) (= *ferruginea* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Agrochola laevis (Hübner, 1803)
Conistra vaccinii (Linnaeus, 1761)
Conistra ligula (Esper, 1791)
Conistra rubiginosa (Scopoli, 1763) (= *vau-punctatum* (Esper, 1786))
Conistra rubiginosa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Conistra erythrocephala ([Denis & Schiffermüller], 1775)

- Lithophane ornitopus* (Hufnagel, 1766)
Xylena exsoleta (Linnaeus, 1758)
Eupsilia transversa (Hufnagel, 1766) (= *satellitica* (Linnaeus, 1767))
Dichonia aprilina (Linnaeus, 1758)
Dryobotodes eremita (Fabricius, 1775) (= *protea* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Dryobotodes monochroma (Esper, 1790)
Ammoconia caecimacula ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Aporophyla lutulenta ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Episema glaucina (Esper, 1789) (= *dentimacula* (Hübner, 1790))
Episema tersa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Cleoceris scoriacea (Esper, 1789)
Elaphria venustula (Hübner, 1790)
Caradrina morpheus (Hufnagel, 1766)
Platyperigea aspersa (Rambur, 1834)
Platyperigea kadenii (Freyer, 1836)
Paradrina clavipalpis (Scopoli, 1763) (= *quadripunctata* (Fabricius, 1775))
Hoplodrina octogenaria (Goeze, 1781) (= *alsines* (Brahm, 1891))
Hoplodrina blanda ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Hoplodrina respersa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Hoplodrina ambigua ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Atypha pulmonaris (Esper, 1790)
Chilodes maritima (Tauscher, 1806)
Athetis gluteosa (Treitschke, 1835)
Dypterygia scabriuscula (Linnaeus, 1758)
Rusina ferruginea (Esper, 1785) (= *umbratica* (Goeze, 1781))
Thalophila matura (Hufnagel, 1766)
Trachea atriplicis (Linnaeus, 1758)
Phlogophora meticulosa (Linnaeus, 1758)
Actinotia polyodon (Clerck, 1759)
Eucarta amethystina (Hübner, 1803)
Eucarta virgo (Treitschke, 1835)
Ipimorpha retusa (Linnaeus, 1761)
Ipimorpha subtusa ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Mesogona acetosellae ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Dicycla oo (Linnaeus, 1758)
Cosmia diffinis (Linnaeus, 1767)
Cosmia affinis (Linnaeus, 1767)
Cosmia trapezina (Linnaeus, 1758)
Apamea monophya (Hufnagel, 1766)
Apamea crenata (Hufnagel, 1766) (= *rurea* (Fabricius, 1775))

Apamea illyria Freyer, 1846
Apamea sordens (Hufnagel, 1766) (= *basilinea* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Apamea scolopacina (Esper, 1788)
Apamea ophiogramma (Esper, 1794)
Eremobina pabulatricula (Brahm, 1791)
Oligia strigilis (Linnaeus, 1758)
Oligia versicolor (Borkhausen, 1792)
Oligia latruncula ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Mesoligia furuncula ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *bicoloria* (de Villers, 1792))
Mesapamea secalis (Linnaeus, 1758)
Mesapamea secalella Remm, 1983 (= ?*didyma* (Esper, 1788) *)
Photodes minima (Haworth, 1809)
Luperina testacea ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Amphipoea oculea (Linnaeus, 1761)
Hydraecia micacea (Esper, 1789)
Gortyna flavago ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *ochracea* (Hübner, 1796))
Nonagria typhae (Thunberg, 1784)
Archanara algae (Esper, 1789) (= *cannae* (Ochsenheimer, 1816))
Chortodes fluxa (Hübner, 1809)

Noctuinae

Axylia putris (Linnaeus, 1761)
Peridroma saucia (Hübner, 1808)
Ochropleura plecta (Linnaeus, 1761)
Diarsia brunnea ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Diarsia rubi (Vieweg, 1790)
Cerastis rubricosa ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *mucida* (Esper, 1786))
Sora leucographa ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *cervina* (Hübner, 1821))
Anaplectoides prasina ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Noctua pronuba Linnaeus, 1758 (= *innuba* (Treitschke, 1825))
Noctua fimbriata (Schreber, 1759) (= *domiduca* (Hufnagel, 1766))
Noctua orbona (Hufnagel, 1766) (= *subsequa* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Noctua interposita (Hübner, 1790)
Noctua janthina ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Noctua interjecta Hübner, 1803
Chersotis multangula (Hübner, 1803)
Spaelotis ravida ([Denis & Schiffermüller], 1775) (= *obscura* (Brahm, 1791))
Opigena polygona ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Eugnorisma depuncta (Linnaeus, 1761) (= *mendosa* (Hübner, 1827))
Xestia c-nigrum (Linnaeus, 1758)

- Xestia ditrapezium* ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Xestia triangulum (Hufnagel, 1766)
Xestia baja ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Xestia castanea (Esper, 1798) (= *neglecta* (Hübner, 1803))
Xestia stigmatica (Hübner, 1813) (= *rhomboidea* (Esper, 1790))
Agrotis ipsilon (Hufnagel, 1766) (= *suffusa* ([Denis & Schiffermüller], 1775))
Agrotis segetum ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Agrotis exclamationis (Linnaeus, 1758)
Agrotis cinerea ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Euxoa aquilina ([Denis & Schiffermüller], 1775)
Euxoa temera (Hübner, 1808) (= *ruris* (Hübner, 1809))
Euxoa obelisca ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Jegyzetek

Calyptra thalictri (Borkhausen, 1790)

Az euroszibériai, altoherbosa (magaskórós) fajnak csupán egyetlen példánya került elő (leg. Fazekas, 1977. 08. 19. [1 ex]). Közép-Európában csak Csehországban, Szlovákiában, Ausztriában és Magyarországon ismert, de mindenütt igen lokális és kis egyedszámú populációról van tudomásunk. Hazánkban leginkább a Dunántúli-középhegységből mutatható ki. Nem védett, de areaperemi helyzete miatt potenciálisan veszélyeztetett faj.

Diachrysia stenochrysis (Warren, 1913) (= ?*tutti* Kostrowicki, 1961)

Irodalom – Literature: Fazekas 1986, Priesner 1985.

A *D. tutti* első magyarországi előfordulásáról már korábban tudósítottam (Fazekas 1986): Balatonfüred és Mecsek hegység. Ezt követően – a taxonómiai bizonytalanságok miatt – a hazai vizsgálataimat nem folytattam. Nincs kétséget kizáró bizonyíték arra, hogy a Lengyelországból leírt *D. tutti* nem valid faj, melyet Japántól Kis-Ázsián át egészen Európáig ki-mutattak. Priesner (1985) analizálta majd szintetizálta a *D. chrysis* és a *D. tutti* feromonjait, s azt tapasztalta, hogy a két „faj” „messzemenő szelekcióval” repült a csapdára.

Vannak bizonytalan hírek a *chrysis* és a *tutti* közötti hibrid populációk kialakulásáról is. Az eddigi genitálmorfológia vizsgálatok nem hoztak megnyugtató eredményt, de feromon kísérletek is további kételyeket hoztak felszínre. A legújabb DNA vizsgálatok szerint a kutatásokat tovább kell folytatni a *chrysis–stenochrysis–tutti* „formakörben” a taxonómia státuszok eldöntésének érdekében. Az általam megvizsgált példányok ivarszerveit a 7abc. ábrán mutatom be, a szárnyakat a 11–12. ábrán láthatjuk.

Mesapamea secalella Remm, 1983 (= ?*didyma* (Esper, 1788))

Irodalom – Literature: Fazekas 1986, Fibiger et al. 1984, Gyulai 1984, Varga et al. 2004.

Egy régebbi munkámban már foglalkoztam (vö. Fazekas 1986) az ún. *secalis*–*secalella* fajpár taxonómiai problémájával. A vizsgálatokba bekapcsolódott M. Lödl (Naturhistorisches Museum Wien), akinek nagyobb magyar összehasonlító sorozatot bocsájítottam rendelkezésére. Ekkor a *secalella* *M. didyma*-val való azonossága fel sem merült, hiszen Lödl az összes példányt *secalella*-ként azonosította. Itt csupán az Alsóperepusztáról származó hím példány ivarszervének részleteit mutatom be (8ab ábra).

Ebben a időszakban a következő földrajzi területekről mutattuk ki a *secalella*-t: Bükk (több lelőhely), Klementina, Nyékládháza (Gyulai 1984), Kőszegi-hegység (több lelőhely), Bakony, Balatonszabadi, Mecsek (Komló, Magyaregregy, Sikonda). A legtöbb földrajzi területen a *secalis*–*secalella* fajok szimpatikus előfordulásúak.

Habitat: Domsági, középhegységi völgyelések nedves kaszálórétjei, egyes állományú lomberdők szegélyei és irtásrétjei, sőt repülhetnek városok és üdülőterületek utcáin is (Fazekas 1986).

Az elmúlt években többen végeztek DNA, illetve típus vizsgálatokat a *secalis*–*secalella*–*didyma* „formakörben”. Bár az eredmények nem egyértelműek mégis úgy tűnik, hogy a kutatók többsége a *secalella*-t valid fajnak tekinti, miközben az Esper által leírt *didyma* taxonómiai státusza bizonytalan.

Varga et al. (2004) magyar fajjegyzékükben a *Mesapamea didyma*-t, mint boreo-kontinentális „szibériai” fajt a magyar fauna tagjának tekintik, de pár évvel később az „új Abafi-Aigner”-nek tartott korszakos könyvükben (Varga et al. 2010) a *M. didyma* már nem szerepel, s az ún. annotációban ennek indoklását sem találjuk meg.

7–9. ábra – Figs 7–9. ►

7a) ♂, *Diachrysia stenochrysis* : részlet a valva mediális részéről (ampulla),

7b) aedeagus,

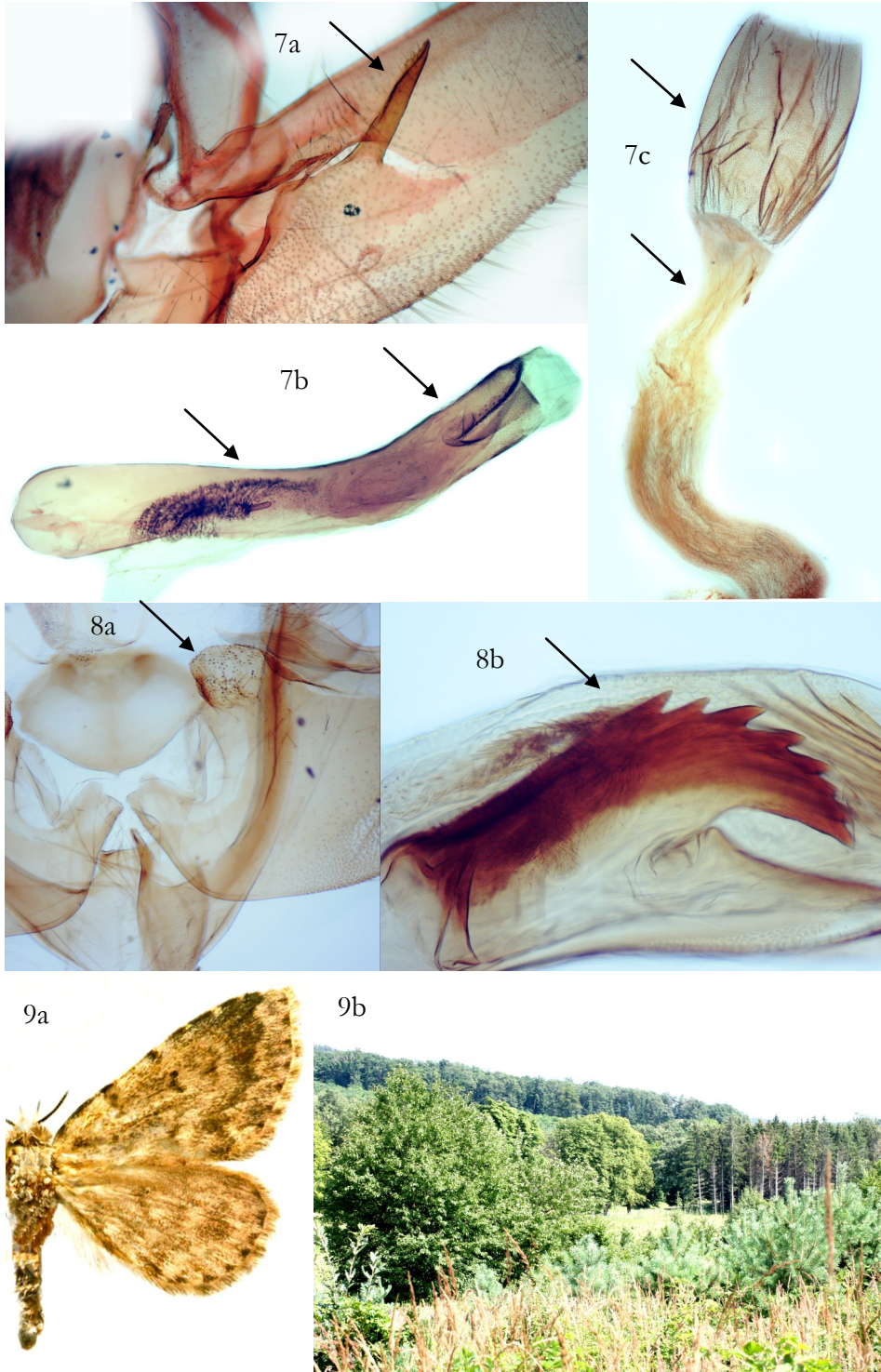
7c) ♀, antrum et ductus bursae

8a) ♂, *Mesapamea secalella* : valva részlet (clavus 40x)

8b) aedeagus részlet (cornutus 60x)

9a) *Orectis proboscidata*: imágó – adult (Alsóperepuszta),

9b) a faj gyűjtőhelye – habitat of species (fotó–photo: Tóth S.)

Orectis proboscidata (Herrich-Schäffer, 1851)

Irodalom – Literature: Abafai-Aigner et al. 1896, Fazekas 2006, Gozmány 1970, Huemer & Tarmann 1993, Nowacki 1998, Varga et al. 2004, Varga 2012.

Kutatástörténeti vázlat: A történelmi Magyarország területén csupán három lelőhelyen gyűjtötték: Mehádia, Fiume, Buccari (Abafi-Aigner et al. 1896). Sokáig csak Viertl Adalbert pécsi adatáról tudtunk Magyarországon (Balogh 1978, Gozmány 1970). Ezt követően újból megtaláltam a Mecsekben (Fazekas 2006): Püspökszentlászló (arborétum), Mánfa (Rákos-völgy). Alsóperepusztáról egy példánya került elő: 1977.07.20. A Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében egy példány található Sopronból (coll. Ulbrich, évszám nélkül), a további példányokat Herkulesfürdőn és Mehádián gyűjtötték (Bálint Zs. pers. comm., 2014.03.25.).

Varga (2012) a legújabb magyar nagylepke monográfiában így ír: „A faj elterjedésének északi pereme nem kellőképpen tisztázott; régi hazai adatai (Viertl közlése Pécs környékéről, lásd Balogh 1978) vélhetőleg a Szársomlyóról származnak vagy a Mecsek Pécshez közeli részének barlangjaiban találhatták. A mesterséges fény igen kevésbé vonzza, elsősorban csalétekekkel gyűjthető. Az elmúlt évtizedekben nem sikerült előfordulását megerősíteni.” Egyértelmű az idézetből, hogy legújabb mecseki publikációt (Fazekas 2006) Varga et al. (2012) nem vették figyelembe vagy nem olvasták. A Szársomlyó, mint potenciális Viertl-lelőhely valószínűtlen, mert a szerző ott sohasem gyűjtött, az adat minden bizonnyal a Pécs feletti Mecsek oldalból származik.

Nowacki (1998) szerint: „In Central Europe known only from Hungary. Rare and local”. A szerző nem vette figyelembe az osztrák faunakatalógust (vö. Huemer & Tarmann 1993), melyben kimutatták „Osttirol”-ból. További balkáni és közép-európai faunisztikai irodalmak átvizsgálása még

10. ábra.
Az *Orectis proboscidata*
Magyarországi
lelőhelyei

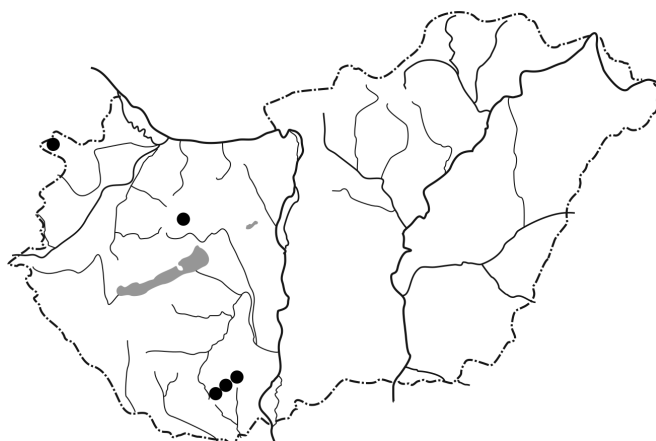
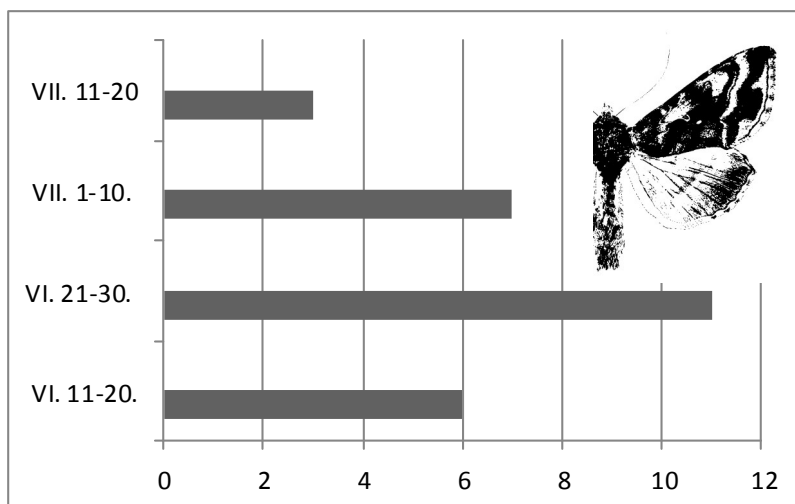
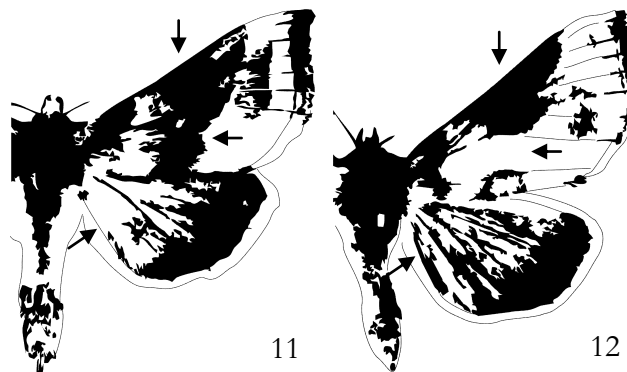

Fig. 10.
Localities of *Orectis*
proboscidata in Hungary

11–12. ábra. A *Diachrysia chrysitis* (11) és a *D. stenochrysis* (?*tutti*) (12) szárnyrajzolatí elemeinek vektorgrafikus összehasonlítása (eredeti)

Fig. 11–12. Comparison of the wings with vector graphics: *Diachrysia chrysitis* (11) and *D. stenochrysis* (?*tutti*) (12) (original)

13. ábra. *Autographa jota* fényre repülésének egyedszáma (alsó számsor) 1977. június-július
Fig. 13.

nem történt meg, így a fenti elterjedési adatok csak vázlatosak. Magyarországi lelőhelyeit a 10. ábrán láthatjuk.

Holomediterrán, saxicol faj (Varga et al. 2004). Gozmány (1970) szerint az imágók június-július hónapokban repülnek, s feltehetőleg barlangokban áttelelnek. A hernyók valószínűleg száraz, fonyadt levelekkel táplálkoznak az avarban, s ott is bábozódnak.

Köszönet – Acknowledgement: Köszönetet mondok Buschmann Ferencnek (Jászberény), Pastorális Gábornak (SK-Komárno) és Szeőke Kálmánnak (Székesfehérvár) a kézirathoz fűzött megjegyzéseikért, valamint Bálint Zsoltnak (MTM, Budapest) az *Orectis proboscidata* faunisztikai adatokért. Külön köszönettel tartozom Tóth Sándornak, aki az 1970-es '80-as években a zirci múzeum igazgatójaként mindvégig támogatta kutatásimat.

Irodalom – Literature

- Abafi-Aigner L., Pável J., Uhryk F. 1896: Ordo. Lepidoptera. In: Fauna Regni Hungariae III. Artropoda. – Budapest pp. 5–82.
- Fazekas I. 1983: Die Großfalter-Fauna des östlichen Bakony-Gebirges II. Die Cossioidea, Hesperoidea, Papilionoidea, Bombycoidea, Sphingoidea und Noctuidae (Partim) Arten von Alsóperepuszta. – Folia Musei Historico-naturalia Bakonyiensis 2: 173–191.
- Fazekas I. 1986: *Mesapamea secalella* Remm und *Diacrysia tutti* Kostrowicki im Bakony-Gebirge (Ungarns) (Lepidoptera: Noctuidae). – Folia Musei Historico-naturalia Bakonyiensis 5: 79–84.
- Fazekas I. 2006: A Mecsek nagylepke faunája (Lepidoptera: Macrolepidoptera. In: Fazekas I. (ed.): A Mecsek állatvilága I. – Folia comloensis 15: 239–298.
- Fibiger M., Mikkola K., Moberg A. & Svendsen P. 1984: *Mesapamea secalella* Remm, 1883 new species found in Western Europe. – Nota lepidopterologica 7 (2): 121–131.
- Gyulai P. 1984: *Mesapamea secalella* Remm, 1983 from Central Europe. – Nota lepidopterologica 7 (4): 322.
- Huemer P. & Tarmann G. 1993: Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera). – Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, Innsbruck, 224 p.
- Nowacki J. (1998): The Noctuids of Central Europe. – Bratislava pp. 1–51, B & W Plates 1–41, Colour plates 1–24.
- Priesner E. 1985: Artspezifische Sexuallockstoffe für Männchen von *Diachrysia chrysis* (L.) und *D. tutti* (Kostr.). – Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft 58: 373–391.
- Varga Z., Ronkay L., Bálint Zs., László M. Gy., Peregovits L. 2004: Nagy-lepkék. Macrolepidoptera. In: A magyar állatvilág fajjegyzéke. 3. kötet. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 111 p.
- Varga Z. (szerk.) 2012: Magyarország nagylepkéi. [Macrolepidoptera of Hungary], Második, javított kiadás [Second, revised edition]. – Heterocera Press, Budapest, 256 p.